

Autor: Bożena Święch

Temat lekcji:

Alma Rosé — „Orfeusz, który muzyką poskramiał dzikie bestie”.

1. INFORMACJE WSTĘPNE

Scenariusz jest przeznaczony do realizacji w szkole ponadpodstawowej na lekcji języka polskiego. Uczestnikami zajęć mogą być uczniowie klasy pierwszej czteroletniego liceum i pięcioletniego technikum. Zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej uczeń powinien świadomie odczytywać pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki. Uczeń szkoły ponadpodstawowej powinien też wykorzystywać w interpretacji utworu różnorodne konteksty w tym kontekst biograficzny, historyczny, kulturowy, mitologiczny. W realizacji tych założeń programowych pomocny będzie proponowany scenariusz nawiązujący do różnych tekstów kultury i sprzyjający rozwijaniu humanistycznych zainteresowań uczniów. Scenariusz podpowiada uczniom zasady samokształcenia będącego integralną częścią podstawy programowej języka polskiego.

Lekcja rozpoczyna się zajęciami w Fundacji Bente Kahan. Uczniowie powinni poznać wystawę *Nieukończona życia* w Synagodze pod Białym Bocianem we Wrocławiu i podjąć wraz z nauczycielem decyzję o tym, czy uzupełniają karty pracy w sali dydaktycznej na terenie wystawy, czy wypełniają je w ramach lekcji odwróconej i już przygotowani rozpoczynają lekcję przed biogramem Almy Rosé dostępnym na wystawie.

Scenariusz można modyfikować, a zaproponowaną w nim analizę wykorzystać podczas pracy związanej z analizą mitu o Orfeuszu i Eurydyce, pracy z wierszem Zbigniewa Herberta *Apollo i Marsjasz* i innymi tekstami kultury, które podejmują temat roli muzyki w życiu ludzi.

Scenariusz można też wykorzystać, pracując z uczniami realizującymi treści podstawy programowej, która obowiązuje od roku 2008. Zajęcia zaplanowano na 90 minut.

2. POZIOM EDUKACYJNY:

III etap edukacyjny, szkoła ponadpodstawowa
klasa I liceum 4-letniego,
klasa I technikum 5-letniego,
lub III klasa 3-letniego liceum i 4-letniego technikum

3. CZAS TRWANIA LEKCJI: 2 x 45 minut

4. ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ:

Zakres podstawowy

CELE KSZTAŁCENIA I TREŚCI NAUCZANIA:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

TREŚCI NAUCZANIA: 1.1; 1.3; 1.4; 1.13,14,15; 2.6, 2.2; 6.

II. Kształcenie językowe.

TREŚCI NAUCZANIA: 1.1; 1.3; 2.; 2.7; 3.3.

III. Tworzenie wypowiedzi.

TREŚCI NAUCZANIA: 1.1; 1.4; 2.2; 2.6.

IV. Samokształcenie. 1,2,3,4,8,9.

Zakres rozszerzony

CELE KSZTAŁCENIA:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

TREŚCI NAUCZANIA: 1.1; 1.4; 1.11; 2.1; 7.

II. Kształcenie językowe.

TREŚCI NAUCZANIA: 2.7.

III. Tworzenie wypowiedzi: 1.3.

5. CELE OPERACYJNE LEKCJI

Uczeń:

- poznaje związek biografii Almy Rosé z wybranymi przedstawicielami kultury europejskiej;
- pracuje z materiałami źródłowymi dostępnymi na ekspozycji *Nieukończona życia*: analizuje biogram Almy Rosé i łączy jej postać z innymi twórcami kultury;
- wykorzystuje materiały źródłowe do tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej, eseju oraz notatki syntetyzującej;
- dokonuje interpretacji porównawczej, rozpoznaje aluzje literackie;
- wskazuje i funkcjonalnie wykorzystuje konteksty kulturowe pogłębiające biogram Almy Rosé;
- określa rolę muzyki w hierarchii wartości wybranych bohaterów tekstów kultury.

FORMY I METODY PRACY:

- praca w grupach,
- praca indywidualna,
- burza mózgów,
- analiza i interpretacja porównawcza
- analiza materiałów źródłowych dostępnych w wersji tradycyjnej i on-line.

MATERIAŁY POMOCNICZE:

- karty pracy nr 1, 2, 3,
- komputer z dostępem do internetu lub telefony komórkowe uczniów.

6. STRUKTURA LEKCJI

CZĘŚĆ ORGANIZACYJNA LEKCJI (10 minut) – PRZEDSTAWIENIE CELU ZAJĘĆ.

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę z uczniami na temat roli muzyki w życiu znanych im bohaterów tekstów kultury lub postaci, których życie przypadło na specyficzne czasy, kiedy muzyka spełniała szczególnie ważną rolę. Nauczyciel może zapytać uczniów o funkcję koncertów dla lekarzy, występów

na balkonach i koncert, który wykonał Andrea Bocelli w pustej katedrze w Mediolanie w czasie walki z pandemią koronawirusa 13 kwietnia 2020 roku.

2. Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów, podaje i objaśnia temat zajęć:
Alma Rosé – „Orfeusz, który muzyką poskramiał dzikie bestie”.
3. Uczniowie interpretują temat zajęć, przykładowo:
 - przypominają, kim był Orfeusz;
 - omawiają rolę muzyki w jego życiu;
 - wymieniają uniwersalne wartości wpisane w mitologiczną historię Orfeusza i Eurydyki: miłość, lojalność, gotowość do poświęceń, odwaga...
 - ustalają funkcje, jakie muzyka pełniła w jego życiu (podkreślanie własnej wartości, talentu, wyjątkowości, wyrażanie uczuć, budzenie uczuć odbiorców, możliwość wejścia w zaświaty, szansa wyprowadzenia ukochanej, sposób wyrażania bólu, rozpaczy...).

CZĘŚĆ I (20 minut)

Nauczyciel przedstawia biogram Almy Rosé umieszczony na wystawie *Nieukończona życia* i prosi, aby uczniowie wysłuchali lektora czytającego informacje na temat słynnej, utalentowanej skrzypaczki.

Uczniowie wypowiadają się na temat postaci Almy Rosé oraz roli muzyki w obozie koncentracyjnym. Mówią o tym, co wiedzieli na temat, i o tym, co jest dla nich nowe, zaskakujące.

Nauczyciel organizuje pracę 3 grup i objaśnia zadania. Uczniowie pracują w sali dydaktycznej dostępnej w ramach wystawy *Nieukończona życia*, korzystają z materiałów źródłowych.

→ **Przykładowo:**

Grupa 1. Wypełnia kartę pracy *Alma Rosé a inni wybitni przedstawiciele świata muzyki*.

Uczniowie korzystają z dostępnych materiałów w wersji tradycyjnej i on-line.

Grupa 2. Wypełnia kartę pracy *Alma Rosé w Auschwitz*. Uczniowie korzystają z materiałów źródłowych tradycyjnych i on-line.

Grupa 3. Wypełnia kartę pracy *Ocalająca rola muzyki. Historia Almy Rosé w kontekstach kulturowych*. Uczniowie korzystają z materiałów dostępnych w internecie oraz wiersza Czesława Miłosza *W Warszawie*.

CZĘŚĆ II (45 minut)

Nauczyciel ponownie staje z uczniami przed biogramem Almy Rosé na wystawie *Nieukończone życia* i prosi, aby wybrany uczeń/uczennica odczytywał/a biogram Almy Rosé, a poszczególne grupy przerywały czytanie i uzupełniały dane o skrzypaczce informacjami, które znalazły w źródłach.

Z wypowiedzi trzech grup powstaje rozbudowana historia Almy Rosé. Uczniowie podsumowują swoją pracę. Redagują notatkę syntetyzującą, w której dostrzegają, że historia dyrygentki orkiestry kobiecej w KL Auschwitz pokazuje:

- bezwzględność wojny;
- niweczenie świata sztuki i osiągnięć twórców kultury;
- ocalającą rolę muzyki (ocalenie godności, człowieczeństwa, pamięci...);
- ratowanie życia więźniarek zatrudnionych w orkiestrze;
- profesjonalizm i geniusz skrzypaczki (bez względu na okoliczności, w jakich się znalazła);
- stratę dla kultury spowodowaną śmiercią Almy Rosé w niewyjaśnionych okolicznościach 4 kwietnia 1944 roku w Auschwitz;
- odpowiedzialność żyjących za utrwalanie pamięci ofiar.

CZĘŚĆ III (15 minut)

→ Podsumowanie

Uczniowie otrzymują kartki ze słowami, którymi Bożena Kaczyńska określiła Almę Rosé – dyrygentkę orkiestry kobiecej w Auschwitz-Birkenau i przygotowują ich ustną interpretację.

Nie mogłam uwierzyć, że odszedł na zawsze niespotykany talent muzyczny, który wysublimował się z bólu i rozpacz. Orfeusz, który muzyką poskramiał dzikie bestie, odszedł w Krainę Cieni.

Wykorzystując także informacje z lekcji, nawiązują do tematu zajęć.

Wypowiedzi uczniów stanowią formę ewaluacji.

PROPONOWANE ZADANIE DOMOWE (DO WYBORU)

1. Przygotuj pisemną interpretację tytułu wystawy *Nieukończone życia*. Wykorzystaj konteksty interpretacyjne łączące się z biografiami Almy Rosé.
2. Zredaguj esej pokazujący związki Almy Rosé z tradycją kultury europejskiej.

MATERIAŁY POMOCNICZE

→ karta pracy dla grupy 1

Alma Rosé i inni wybitni przedstawiciele świata muzyki. Praca ze źródłami on-line.

Postać świata kultury	Osiągnięcia artystyczne	Dane biograficzne	Relacje z Alną Rosé
Gustav Mahler			
Arnold Rosé			
Váša Přihoda			
Fania Fenelon			
Anita Lasker-Wallfisch			

→ karta pracy dla grupy 2

Alma Rosé w Auschwitz

Alma Rosé	Wiadomości na podstawie wystawy Nieukończone życia	Wiadomości na podstawie pracy dra Jacka Lachendry Alma Rosé – ucieczka w muzykę oraz książki Heleny Dunicz-Niwińskiej Drogi mojego życia. Wspomnienia skrzypaczki z Birkenau
Okoliczności aresztowania		
Orkiestra kobieca w KL Auschwitz		
Relacje Almy z orkiestrantkami		
Alma we wspomnieniach		
Śmierć Almy Rosé		

→ karta pracy dla grupy 3

Ocalająca rola muzyki. Historia Almy Rosé w kontekstach kulturowych.

Uczniowie uzupełniają tabelę. Poszukują informacji w zasobach internetowych.

Autor	Tytuł utworu, rodzaj sztuki	Sposób przedstawienia oceniającej roli muzyki/sztuki	Związki z historią życia Almy Rosé (dosłowne i metaforyczne)
Czesław Miłosz	<i>W Warszawie</i> utwór poetycki	płacz Antygony obowiązek żywych wobec zmarłych	Po śmierci Almy Rosé jej ciało przykryto prześcieradłem i wystawiono przed szpital, aby Almę pożegnać. Obowiązek wobec zmarłych, o którym pisał Sofokles w <i>Antygonie</i> .
	<i>Pianista</i> – film		
	<i>Drogi mojego życia</i>	Wspomnienia byłej więźniarki z Auschwitz skrzypaczki	
Leszek Wosiewicz		Grana przez bohatera melodia nadreneńskiej pieśni ratuje mu życie w obozie	
Isaak Singer		Muzyka jest formą utrwalenia tradycji, historii i ludzkich losów.	

BIBLIOGRAFIA:

- Helena Dunicz-Niwińska, *Drogi mojego życia. Wspomnienia skrzypaczki z Birkenau*, Oświęcim, 2013.
 Jacek Lachendro, *Alma-Rose-ucieczka w muzykę*, [w:] *Człowiek wobec totalitaryzmu: od prostych recept do „ostatecznego rozwiązania”*, pod. red. Alicji Bartuś, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Oświęcim 2012.